

EEN HUIS ZONDER SPIEGELS

Padma Viswanathan

Een huis zonder spiegels

Vertaald uit het Engels door Ineke van Bronswijk

MISTRAL
uitgevers

Deze uitgave is ondersteund door The Canada Council for the Arts

Canada Council
for the Arts

Conseil des Arts
du Canada

Oorspronkelijke titel: *The Toss of a Lemon*

Published by arrangement with Westwood Creative Artists, Ltd.

Vertaling door: Ineke van Bronswijk

Omslagontwerp: Studio Jan de Boer

Omslagillustratie: © Christophe Boisvieux / Corbis

Auteursfoto: © Johnathon Williams

Typografie en zetwerk: ZetProducties, Amsterdam

Copyright © 2008 Padma Viswanathan

Copyright © 2009 Nederlandstalige uitgave:

Mistral uitgevers; FMB uitgevers bv,

Postbus 3626, 1001 AK Amsterdam

www.mistraluitgevers.nl

www.fmbuitgevers.nl

Mistral uitgevers is een imprint van FMB uitgevers bv,
onderdeel van Foreign Media Group.

ISBN 978 90 499 5110 8

NUR 302

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

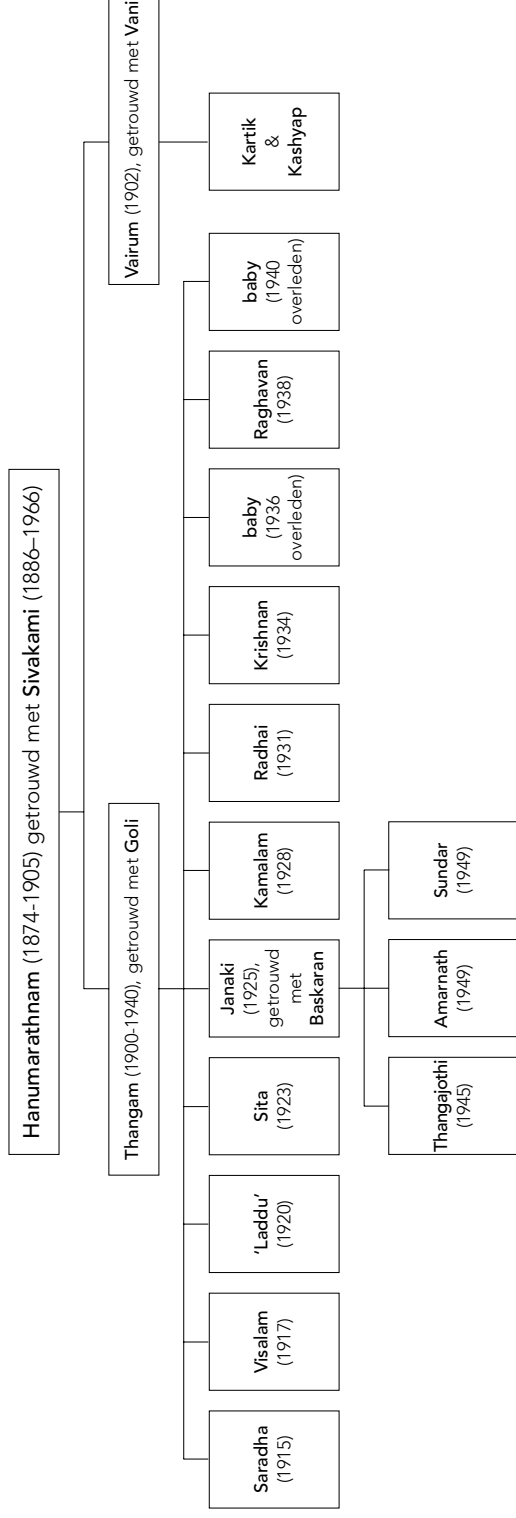
voor
Bhuvana en S.P. Viswanathan
en voor
Dhanam Kochoi

‘Het meeste van wat er werkelijk toe doet in ons leven gebeurt
in onze afwezigheid: maar volgens mij heb ik ergens de truc
vandaan gehaald om de gaten in mijn kennis op te vullen...’

Salman Rushdie, *Middernachtskinderen*

Stamboom van de personages in *Een huis zonder spiegels*

Andere personages uit *Een huis zonder spiegels*:

Sivakami's bediende: Muchami; getrouwd met Mari

Sivakami's bureu: weduwe Annam met haar zoon Murthy en zijn vrouw Rukmini

Sivakami's vrienden verderop in de straat: Chinnarathnam, zijn vrouw Lakshmi; hun zoon 'Minister' en zijn vrouw Gayatri

Sivakami's broers: Sambu, getrouwd met Kamu; Venketu, getrouwd met Meenu; Subbu, getrouwd met Ecchu

Janaki's schoolvriendinnetje: Bharati

De familie van Baskaran: Dhoraisamy en zijn vrouw 'senior mami', drie dochters (niet bij name genoemd) en vier zonen, Madhavan, getrouwd met Vasantha; Easwaran, getrouwd met Swarna; Baskaran, getrouwd met Janaki; Nagarajan

Deel I

I.

Thangam

1896

Sivakami is tien in het jaar van het huwelijksaanzoek. Ze is niet groot, maar ook niet te klein voor haar leeftijd, en ze moet nog groeien. Haar schouders zijn smal maar wel stevig, alsof de schouderbladen aaneen zijn geklonken om haar hart van achteren te beschermen. Er spreekt trots uit haar stijve houding, uit de rechte lijn van haar schouders. Zo te zien kan ze zware lasten dragen, niet alsof ze voor het juk geboren is maar eerder alsof ze met een juk vanbinnen is geboren.

Ze woont met haar ouders in Samanthibakkam, een paar uur per ossenkar van Chalapatti, waar haar moeder woonde voordat ze trouwde. Elk jaar keren ze terug naar Chalapatti voor een pelgrimstocht. Ze vullen een kruik in de Kaveri-rivier en zeulen die omhoog naar de tempel op de heuvel om aan de *abhishekham* te offeren. Dit zijn aardige, fatsoenlijke, godvrezende mensen die bij elke onderneming, groot of klein, de zegen van hun goden vragen. Ze hebben ontzag voor mensen die wijzer of rijker zijn dan zij, zoals de jongeman in Chalapatti die met genezende krachten is gezegend.

Niemand in de familie is ziek, maar ze gaan toch naar de genezer. Misschien zijn ze niet helemaal gezond en weten ze dat gewoon niet. Voorkomen is beter dan genezen, en het kan geen

kwaad om door een gezegende persoon te worden gezegend. Officieel is dit altijd het doel van hun bezoek, en Sivakami heeft geen reden om te denken dat het dit keer om iets anders zou gaan.

Hanumarathnam, de genezer, legt voor een vriendelijk *namaskaram* zijn handpalmen tegen elkaar, vraagt hoe ze het maken en of ze bijzondere wensen hebben. Verlegen schudden ze hun hoofd, en hij kijkt hen doordringend aan. ‘Geen enkele?’

Sivakami geneert zich voor haar ouders, die zich als aan lager wal geraakte boeren gedragen. Deze man verdient hun respect, maar zij zijn ook brahmanen, en ze kunnen net als hij lezen en schrijven. Ze hoeven zich voor niemand te schamen. Ze glimlacht bij zichzelf om zijn merkwaardige naam: een samentrekking van ‘Hanuman’, de apengod, en *rathnam*, edelsteen. Het achtervoegsel kent ze, want het staat achter de naam van elke man in de streek. Maar niemand is vernoemd naar een aap!

Haar moeder en vader wisselen blikken met elkaar, en dan schraapt haar vader zijn keel. ‘Onze dochter is net in de *gurubalam*-fase gekomen. We willen op zoek gaan naar een bruidegom.’

‘Helaas,’ antwoordt Hanumarathnam met een knipoog. ‘Ik geef mensen geneeskrachtige kruiden, geen bruidegoms.’

Sivakami’s ouders giechelen. Hun dochter staart naar de stoffige straat in de brahmaanse wijk. Haar drie oudere broers zitten geen seconde stil.

‘Maar u heeft mijn zegen,’ vervolgt Hanumarathnam, terwijl hij intussen een poeder bereidt en inpakt. ‘Los dit poeder op in melk en drink het elke dag, dat geeft kracht. In het algemeen. U zult er baat bij hebben.’

Dan kijkt hij naar Sivakami. Haar hoofd blijft gebogen. ‘Heeft u haar horoscoop al laten trekken?’ vraagt hij haar ouders, en zijn stem klinkt opeens anders. Nee, luidt het antwoord. ‘Kom tegen het vallen van de avond terug, dan doe ik het voor u.’

Dat is goed nieuws! Het hele gezin gaat terug naar hun familieleden, vier deuren verderop, waar ze versnaperingen nuttigen en zich verheugen op het consult bij de geleerde jongeman, die ook

als astroloog de nodige faam heeft verworven.

Op het afgesproken tijdstip gaat Sivakami's vader met twee manlijke familieleden terug naar Hanumarathnam, die op zijn veranda zit. Op dit uur van de dag krijg je de indruk dat het nog licht is, hoewel mensen in duisternis zijn gehuld. Het gezicht van de jongeman is niet te onderscheiden, maar uit zijn hele houding spreekt wijsheid en rust. Zo jong al weduwnaar, door een tragisch ongeluk: zijn vrouw verdronk in de Kaveri-rivier al voordat ze bij hem was komen wonen. Zijn ouders leven niet meer. Hij woont in bij familie, terwijl zijn eigen huis – het huis van zijn ouders, het op twee na laatste van de brahmaanse wijk – afgesloten is en leegstaat.

Hanumarathnam gaat staan om hen te begroeten, en iedereen neemt plaats. Zijn tante brengt bekers yoghurt met citroenwater en zout.

Hij bestudeert de radix in het licht van een kerosinelamp, maakt enkele berekeningen, tuit zijn lippen en haalt diep adem voordat hij begint te praten. 'Ik... eh... ik moet het zeggen. Ik heb zelf ook net de gurubalam-fase bereikt.'

Sivakami's vader aarzelt. 'O?'

'Ik zal meer gedetailleerde berekeningen maken, maar het lijkt erop dat de horoscoop van uw dochter verenigbaar is met de mijne.'

Hij likt zijn lippen, niet langer de astroloog met gezag maar een nerveuze huwelijkskandidaat, en struikelt over zijn woorden. 'Ik ben uiteraard verplicht te melden dat... of misschien heeft u het al gehoord: het zwakste kwadrant van mijn horoscoop heeft een kleine schaduw... Er is... er is een kleine aanwijzing dat ik in het negende jaar van mijn huwelijk zal overlijden. Maar aangezien deze voorspelling in het zwakste kwadrant te vinden is, hoeft men daaraan, zoals u ongetwijfeld weet, geen waarde te hechten. Alleen domme mensen laten zich door zoiets bang maken.'

De mannen hebben geen idee waar hij het over heeft, maar ze zijn niet zo dom om dat hardop zeggen; bovendien ratelt Hanumarathnam onverstoorbaar verder.

‘Vaak verandert de geboorte van een zoon de configuratie, dat is algemeen bekend. Ik begrijp dat het moeilijk voor u moet zijn dat uw dochter een tweede vrouw zou worden. Mijn eerste vrouw is in haar tiende levensjaar verdronken. Slechts drie jaar na ons trouwen, en niet ik ging dood, begrijpt u wel? Zij ging dood. Geheel in strijd met het negatieve kwadrant van de horoscoop. Een... een tragisch ongeluk. Ik heb dus geen kinderen en ik ben nog jong. Ik heb geld en kan een vrouw een goed leven bieden. Ik spreek voor mezelf omdat ik geen vader heb. Bovendien ken ik de horoscopen beter dan ieder ander.’

Hij knippert snel met zijn ogen, en in het lamplicht ziet hij er jonger uit dan zijn eenentwintig jaren. Hij haalt diep adem en kijkt naar Sivakami's vader. ‘Ik heb nooit eerder naar een meisje gekeken, laat staan dat ik een aanzoek heb gedaan. Alstublieft... neem mij in overweging.’

Die avond vertelt Sivakami's vader haar moeder het hele verhaal. De jongeman heeft een goede indruk gemaakt, en ze hebben het gevoel dat ze zijn kennis van astrologie en eerbare bedoelingen kunnen vertrouwen. De volgende ochtend vragen ze hun familieleden of die ooit slechte dingen over Hanumarathnam of zijn familie hebben gehoord. Ze krijgen de verzekering dat de familie een smetteloze reputatie heeft: het zijn allemaal fatsoenlijke en eerlijke brahmanen. De jongeman heeft niet alleen een bijzonder talent, hij heeft bovendien onlangs de beschikking gekregen over zijn erfenis, een paar vruchtbare stukken land. Zij denken dat hij een goede partij is, dat het zelfs zonde zou zijn om deze kans te laten schieten.

Sivakami's vader neemt een bad en zegt zijn gebeden. Dan pakt hij een ganzenveer en inkt en hij schrijft een hoffelijke brief, waarin hij het doet voorkomen alsof zij, de ouders van het meisje, het initiatief nemen, zoals het hoort. Hij nodigt Hanumarathnam uit om kennis te komen maken met het meisje, alsof hun eerdere ontmoeting nooit heeft plaatsgevonden.

Zeer geachte heer, dorpsgenezer en alwetende,

*De nederige man die deze missive richt aan u, wel-
edelgeleerde, vraagt om de zegen van de goden en de
sterren voor zijn bedoelingen. Schrijver zeszes zou het
als een grote eer beschouwen indien Uwe
Doorluchtigheid hem het genoegen wilt verschaffen
om u te mogen ontvangen in het huis van zijn familie
te Samanthibakkam, waar zijn eerbiedwaardige
voorouders al sinds mensenheugenis vrome levens
hebben geleid. Kies, met de wijsheid en kennis die u
door grote opoffering en inspanning hebt vergaard,
alstublieft een gunstig moment, en laat u vergezellen
door uw dierbare familieleden voor een bezoek aan
onze nederige maar godvruchtige woning. Wij zien
uw antwoord met spanning tegemoet, en zullen u vol-
gaarne met onze gastvrijheid laten kennismaken.*

Met de meeste hoogachting, verblijf ik,

De brief is geschreven in het Tamil, een schrift zonder hoofdletters, en is een tikje onsamenvattend, maar het is beslist de meest bloemrijke en archaische die Sivakami's vader ooit heeft opgesteld.

Hij wordt bezorgd door Sivakami's broers, nadat ook zij een bad hebben genomen en hun gebeden gezegd. Met hoog geheven hoofd, zeer tevreden over zijn prestatie, onderneemt Sivakami's vader met zijn vrouw en kinderen de tocht naar huis.

Hanumarathnam schrijft terug dat hij met een verre oom en een neef naar Samanthibakkam wil komen.

Sivakami's ouders bereiden hem een stijve, formele ontvangst, voor zover dat mogelijk is, want ze lopen over van enthousiasme en blijdschap. Sivakami wordt geroepen. Ze houdt haar hoofd gebogen en haar ogen neergeslagen, omdat dit volgens een onge-

schreven regel van een aanstaande bruid wordt verwacht. Ze serveert zoetheit die ze zelf heeft gemaakt, en met haar rechte schouders is ze een bevallige verschijning. Als haar wordt gevraagd enige godsdienstige liederen te zingen, doet ze dit met verve, haar ogen gesloten.

Tegen de tijd dat hij weggaat is de oplettende jongeman nog verliefder dan in die paar korte weken daarvoor, toen hij naar Sivakami keek en de trotse blik in haar ogen zag.

Ze trouwen op een gunstig tijdstip op een gunstige dag in een gunstige maand. Na het huwelijk blijft Sivakami bij haar ouders wonen, zoals alle meisjes die ouders hebben, en een paar keer per jaar wordt ze voor festivals naar het dorp van haar man geëscorteerd, met geschenken voor haar nieuwe familie. In Chalapatti wordt ze altijd feestelijk onthaald. Ze logeert er in het huis van haar familie, in dezelfde straat waar haar man woont. Ze zijn aanwezig bij dezelfde plechtigheden, maar haar man blijft voor haar iemand die ze alleen in het openbaar ziet, en dan nog vluchtig.

Na drie jaar bereikt ze de huwbare leeftijd en daarmee komt eindelijk de grote verandering. Nu gaat ze voorgoed bij haar man wonen.

Als Hanumarathnam verneemt dat hij zijn dertienjarige bruid binnenkort zal ontvangen, ontsluit hij het huis van zijn ouders. De tante en oom die hem hebben grootgebracht (dubbele familieleden: de zus van zijn moeder is getrouwd met de broer van zijn vader) doen alsof ze in alle staten zijn over zijn vertrek uit hun huis, maar ze worden naaste burens, dus het valt allemaal wel mee. Bovendien wordt ook de bruid van hun zoon Murthy binnenkort verwacht.

Hanumarathnams eigen huis is een volle generatie lang afgesloten geweest. Generaties zijn kort wanneer meisjes op jonge leeftijd trouwen en kinderen krijgen als ze zelf nog kind zijn. Toch is het huis een hele tijd onbewoond geweest. Hanumarathnam heeft bedienden meegenomen die het huis in gereedheid moeten bren-

gen voor zijn bruid. Hij heeft deze bedienden jaar in, jaar uit gesteund door hun rijst en linzen te geven. Generaties van hun families hebben generaties van de zijne gediend. Toen zijn ouders nog leefden, werkten ze in en rond het huis. Hanumarathnams moeder overleed al voordat hij twee werd en zijn vader niet eens een jaar later. Sindsdien hebben deze bedienden altijd luidruchtig om de dood van zijn ouders gehuild als ze hem tegenkwamen op straat. Later huilden ze ook om de dood van zijn jonge vrouw. Als ze horen dat ze opnieuw in de huishouding gaan werken, kunnen ze hun geluk niet op. Eén van hen verdwijnt echter spoorloos. Weken later wordt hij opgespoord en streng tot de orde geroepen. Maar de twee anderen komen direct en zij zijn erbij als Hanumarathnam de sleutel in het grote, roestige hangslot steekt.

Na enig wrikken geeft de sleutel opeens mee, en hij is bang dat het roestige ding is gebroken, maar het slot gaat open en de dikke deur van grijs, verweerd hout zwaait naar binnen toe open. Ze staan in de vestibule, een smalle gang met aan weerszijden een hoge rand, te hoog om op te zitten, te laag om er dingen op weg te bergen. Het volgende slot is niet aan de elementen blootgesteld geweest en gaat gemakkelijker open. De weëige geur van vleermuizenpoep slaat hun tegemoet en de diertjes zelf fladderen weg naar een donkerder hoekje. Hanumarathnam heeft de volgende sleutel al in de aanslag, voor hoge, dubbele deuren naar de tuin, die langs de hele zijkant van het huis loopt. In de muur van de grote voorkamer, het hart van het huis, zijn twee van dit soort deuren, op ongeveer vijf passen van elkaar.

De bedienden zijn oud genoeg om zich Hanumarathnams eerste stapjes in die tuin te herinneren. Ze schuifelen weg door het donkere, stoffige huis, wonderlijk stil voor hun doen. Misschien laten ze hem met rust zodat hij kan rouwen om zijn eerste prille levensjaren, voordat hij wees werd, jaren waar hij mogelijk zelf niet eens meer herinneringen aan heeft. Of misschien rouwen ze om hun eigen verloren tijd. Het kan ook zijn dat ze denken aan al het werk dat verzet moet worden, en aan de gelukkige tijd die

voor Hanumarathnam in het verschiet ligt nu hij eindelijk een eigen gezin en huishouden krijgt.

Hanumarathnam maakt de deur van de voorkamer naar de provisiekamer open, van de provisiekamer naar de keuken, en van de keuken naar de ommuurde binnenplaats aan de achterkant. Een grote troep apen begint te krijsen en rond te springen. Hij onderdrukt een kreet en deinst achteruit, terug naar binnen. De apen moeten zich tot de gedeeltelijk overdekte binnenplaats aangetrokken hebben gevoeld vanwege de fruitbomen. Het stinkt er naar rottend fruit. Half opgegeten mango's liggen her en der verspreid; overrijpe bananen die bij gevechten tussen de apen kennelijk als projectielen zijn gebruikt kleven aan de muur.

Net als zijn bedienden, die zich achter hem verschuilen, houdt Hanumarathnam de punt van zijn jasmijnwitte *dhoti* voor zijn neus en mond, deels vanwege de ranzige stank, deels omdat hij zo is geschrokken van de agressieve indringers. De binnenplaats krioeelt ervan, vijftien, misschien wel twintig moeders, baby's en tieners en twee dominante mannetjes. De patriarch, met zilverkleurig haar en pezige spieren, ontbloot zijn puntige tanden en geeft het jongere mannetje een draai om de oren om zijn macht te laten gelden. De jonge aap, die waarschijnlijk alle andere mannetjes heeft verslagen behalve deze éminence grise, is slank en heeft een brede borst. Hij zit op zijn hurken, schudt zijn kop en blaast zijn wangen bol.

Nu kijken alle apen hun kant op, op één na, een aap van een jaar of twee die een vogeltje heeft gevangen en geconcentreerd bezig is het te plukken. Het vogeltje piept. De aap wrijft de kop van het vogeltje over de grond, en vervolgens inspecteert hij het, alsof nu duidelijk moet zijn waarom het protesteert. Tot grote opluchting van de bedienden doet Hanumarathnam de deur weer dicht, en hij schuift de grendel ervoor.

Enkele seconden later wordt er op het hout gebonkt, eerst door één enkele vuist, vervolgens door vele, maar dan beginnen de apen onderling te kissebissen en vergeten ze het incident. De deur

van de binnenplaats naar de tuin zit nog op slot; de apen zijn steeds over de muur gesprongen om het fruit te pakken. Terug in de voorkamer doet Hanumarathnam de tuindeuren dicht. De bedienden stuurt hij naar huis. Het huis kan niet zonder water worden schoongemaakt, en de put bevindt zich op de gekoloni-seerde binnenplaats. Waarschijnlijk is het water nog onbesmet, want er hangt nu geen emmer in de put en er is ook geen ladder.

Drie uur voor het aanbreken van de dag gaat Hanumarathnam terug. Hij opent een van de tuindeuren en spitst zijn oren, tuurt in het duister of hij tekenen van leven ziet. Hij hoort of ziet niets en pakt een kerosinelamp. Nog steeds niets. Eerst angstig, geleidelijk stoutmoediger sluipt hij door de tuin. Er slapen gelukkig geen apen.

Hij gaat weer naar binnen, doet de deur dicht en loopt door naar de achterkant van het huis. Rechts zijn de keuken en de provisiekamer; links, onder de trap, twee kleine achterkamers. Dit keer gaat hij naar links. Hij probeert de grendel. Die zit vast. Hij draait eraan, wrikt, trekt eraan. Met een knal vliegt de deur open. Razendsnel trekt hij hem weer dicht, en hij legt zijn oor met bonzend hart tegen het hout. Hij kan bijna voelen dat de oude aap zijn vlijmscherpe tanden in zijn zachte huid zet. Toen Hanumarathnam klein was, overleed een van de kinderen in de brahmaanse wijk, een beeldschoon meisje, aan een apenbeet. De woedende aap had haar halve gezicht weggevreten.

Er klinkt geen enkel geluid van de binnenplaats, hetgeen zijn vermoeden bevestigt: de apen komen alleen naar zijn huis om fruit te eten. De tuin is te klein om er te slapen, dat doen ze liever in het bos, waar ze de bomen voor het kiezen hebben.

Apen zijn heilig, net als koeien, cobra's, pauwen en muizen; door hun mythologische betekenis zijn ze onschendbaar. Vandaar dat Hanumarathnam, als een goede brahmaan, een manier moet verzinnen om zijn huis terug te krijgen zonder geweld tegen de veroveraars te gebruiken. De volgende nacht om drie uur gaat hij weer naar zijn huis, samen met drie bedienden. Bij het licht van

een kerosinelamp gaan ze van boom naar boom om al het rijpe fruit te plukken. Het is geen grote tuin, maar er staan zo veel bomen dat ze tot zes uur bezig zijn. Het fruit wordt opgeslagen in de provisiekamer.

Hanumarathnam doet de tuindeuren weer op slot, en een vrouwelijke bediende pakt drie schalen. Op twee ervan stapelt ze fruit, op de derde gekookte rijst met yoghurt, mosterdzaadjes en curryblaadjes. Hanumarathnam draagt de schaal met rijst, de twee anderen het fruit. De schalen worden ceremonieel neergezet aan de voet van de trap naar het braakliggende land achter het huis, niet ver van de binnenplaats.

Die dag zet Hanumarathnam de deuren van het huis wijd open, zodat de burens langskunnen komen om fruit te halen. Hij is zich bewust van de geluiden van de apen en hoort dat ze op een gegeven moment de schalen ontdekken. Haastig verorberen ze het feestmaal, dan springen ze over de muur naar de binnenplaats en de tuin. Steeds bozer klinkt hun gekrijs als ze ontdekken dat er alleen nog hard, groen fruit over is. Dit gebruiken ze als wapens, of speeltjes, en een tijdlang bekogelen ze de muren en deuren ermee. Maar ze hebben nog steeds honger en gaan al snel op zoek naar ander eten.

Hanumarathnam heeft een deel van het rijpe fruit bewaard als maaltijd voor de volgende ochtend, met een schaal rijst met yoghurt, de helft minder dan de dag ervoor maar nog steeds royaal. De schalen worden op vier passen van de muur neergezet, vier keer verder dan de dag ervoor. De volgende dag wordt de hoeveelheid eten opnieuw gehalveerd, en de afstand verdubbeld. Aan het eind van de week halen de apen lusteloos het eten dat naast het kanaal is achtergelaten, tweehonderd meter van de deur naar de binnenplaats. Ze komen niet langer naar Hanumarathnams tuin.

Op een dag die volgens de religieuze almanak gunstig is worden alle deuren wijd opengezet en begint de grote schoonmaak. Samen met de bedienden gaat Hanumarathnam aan het werk om

de tuin op te ruimen; dode bomen worden verwijderd en nieuwe geplant. Twee vrouwelijke bedienden gebruiken een nieuwe emmer om water op te halen uit de put. Dat kieperen ze over de vloeren, van boven naar beneden, van de voordeur naar de achterkant. Ze schrobben de binnenplaats met kokosvezels om alle vlekken en vuil van de apeninvase te verwijderen; daarna schuren ze de stenen met koeienmest. Hanumarathnam parfumeert de hoeken met een pasta van sandelhout en wierook.

Hanumarathnam betaalt een brahmaanse vrouw om de laatste hand aan de schoonmaakbeurt te leggen, zodat het huis voldoet aan de standaard van hun kaste. Zijn vrouw hoeft dan alleen nog een aantal ceremoniële taken uit te voeren, zoals het ophangen van bundels mangobladeren en stekelige cactus boven de deur om het boze oog te weren. Na haar komst zal ze om te beginnen *puja* maken voor de Ramar van zwarte steen in de centrale kamer: de beeldengroep van goden die door zijn moeder werd vereerd en sinds haar dood is verwaarloosd.

Drie weken nadat ze de huwbare leeftijd heeft bereikt wordt Sivakami naar het huis van haar man gebracht. Voordat ze op de ossenkar klimt valt ze aan de voeten van haar ouders om hun zegen te ontvangen. Baar je man veel kinderen, zeggen ze, en moge je eerste kind een zoon zijn. Wees altijd bescheiden. De familie-eer is de verantwoordelijkheid van de vrouw. Hoewel haar vertrek haar een beetje angstig maakt, is ze er toch van overtuigd dat ze aan de verwachtingen zal voldoen.

In Chalapatti stapt ze uit, elegant gekleed in een rood met geel geruite zijden sari. Ze draagt minder goud dan op haar trouwdag, maar nog wel dikke gouden armbanden en bungelende *jimiki*-oorbellen. Een gouden ketting loopt aan weerszijden over haar borstbeen en de bruidshangers passen mooi tussen haar kleine borsten, aan jaloerse blikken onttrokken. Hanumarathnam begroet haar voor hun huis, samen met zijn tante, zijn oom en zijn neef Murthy. Dit is de enige keer dat de familie van de brui-

degom zijn vrouw gastvrij mag onthalen. Sivakami's ouders en ooms logeren in het huis ernaast.

Daar gaan ze eerst heen, om tot aan zonsondergang gezellig met elkaar te praten. Het jonge paar zit naast elkaar en wordt tijdens het serveren van de maaltijd door iedereen geplaagd. Vanavond, zeggen ze, is de nacht van 'Rudra Shanti Muhurtam', het kalmeren van de hartstochten van de bruid. Sivakami weet niet wat haar hartstochten precies zijn, maar ze neemt aan dat het goed is om ze te kalmeren. Nadat ze zoete saffraanmelk hebben gedronken wordt het paar begeleid naar de slaapkamer op de eerste verdieping van Hanumarathnams huis, waar het bed is opgemaakt met de nieuwe doorgestikte deken die Sivakami heeft meegenomen en die met bloemen is bestrooid. Het paar moet op het bed gaan zitten. Bruid en bruidegom blozen zo hevig dat er zweetdruppeltjes parelen op hun voorhoofd en bovenlip. Nadat er voor hen is gezongen doen de familieleden de deur achter zich dicht om pret te gaan maken, zodat het jonge paar hetzelfde kan doen.

In de eerste maanden van haar huwelijk ervaart Sivakami dezelfde angsten en hetzelfde verdriet als elke jonge bruid. Ze doet voortdurend haar best om het haar man naar de zin te maken, maar hij is niet veeleisend. Sivakami heeft geen schoonmoeder, dus haar eigen moeder komt twee keer per maand op bezoek om erop toe te zien dat het huishouden aan de traditionele criteria voldoet en de maaltijden volgens de voorschriften worden bereid. Hanumarathnams tante, Annam, die hem heeft grootgebracht en naast hen woont, had dit kunnen doen, maar haar eigen schoondochter, Rukmini, eist al haar aandacht op.

Meestal is Sivakami met haar man alleen en daar is ze blij om. Elke ochtend neemt ze een bad in de Kaveri-rivier en maakt ze van rijstbloem de *kolam*, een patroon waarmee elke vrouw des huizes dagelijks haar schoongeveegde erf versiert. Dan zegt ze gebeden voor de Ramar. Voor zonsopgang brengt ze fruit en rijst naar het kanaal voor de apen. Ze maakt het eten klaar. Elke mid-

dag huilt ze een beetje in een hoekje van de provisiekamer, als haar man zijn middagdutje doet. Elke avond bij zonsondergang kijkt ze naar de papegaaien, die duikvluchten maken boven het huis. 's Nachts bedrijven zij en haar man de liefde. Ze praten, voornamelijk over het dorp en religie en de dagelijkse beslommelingen van hun gezamenlijke leven. Sivakami is bijzonder op haar man gesteld; al snel wordt hij haar steun en toeverlaat.

Verder leert ze de brahmaanse wijk en haar burens kennen. Hanumarathnams tante Annam, die volgens de verhalen het evenbeeld is van haar zus, Hanumarathnams moeder, en haar man, Vicchu, zijn aardig en behulpzaam. Ze hebben het alleen druk met de training van hun schoondochter, die zes maanden daarvoor bij hen is ingetrokken. Sivakami heeft enerzijds medelijden met haar omdat ze het haar schoonouders voortdurend naar de zin moet maken, een taak die haarzelf bespaard is gebleven, en anderzijds is ze een beetje jaloers dat Rukmini wel surrogaatouders heeft en zij niet. Rukmini en Sivakami zien elkaar elke dag om recepten of roddels uit te wisselen, en dan hoort Sivakami haar wel eens klagen over haar schoonmoeder, maar nooit op een venijnige manier.

Rukmini's huid is aangetast door een kinderziekte, mazelen of waterpokken, maar ze is lang en heeft brede schouders, en ze kan uitzonderlijk lekker koken. Dat waarden haar schoonouders, hoewel ze het eerder tegen anderen zullen zeggen dan tegen haar. Ze heeft kroezend haar dat niet voorbij haar schouders wil groeien, en dweept met Sivakami's lange, glanzende lokken. Dat irriteert haar een beetje, maar ze is desondanks blij met haar mooie haar.

Murthy is iets kleiner dan zijn vrouw en heeft een hoge stem. Sivakami vindt het vertederend dat hij zo trots is op Hanumarathnam. Aangezien de zus van een moeder als een tweede moeder wordt beschouwd, en de broer van een vader als een tweede vader, ziet Murthy de veelgeprezen genezer als zijn eigen broer. Dat beschouwt hij als een grote eer, want zelf heeft hij niet meer

dan acht jaar onderwijs genoten. Theoretisch assisteert hij bij het beheer van de landerijen van zijn familie, inmiddels opgesplitst nu Hanumarathnam zijn deel heeft gekregen, maar in de praktijk komt het erop neer dat hij hele dagen zit te soezen op de veranda. Af en toe houdt hij een betoog over artikelen die hij in de krant heeft gelezen, bijvoorbeeld over wetenschap of technologie. Hanumarathnam heeft Sivakami verteld dat Murthy de details altijd door elkaar haalt, en sindsdien vindt ze hem een beetje lachwekkend, al is ze nog zo dol op hem.

Zij wonen in het huis links van dat van Hanumarathnam. De burens rechts van hen kent Sivakami niet. Ze hoort hun verhaal van Hanumarathnams tante, maar als ze dit met grote ogen doorvertelt aan haar man zegt hij dat ze niet alles moet geloven wat de mensen zeggen.

De vrouw vertoont zich nooit op straat omdat ze zich schaamt, want iedereen in de brahmaanse wijk is bang voor haar. Haar schoonmoeder was een heks, en ze heeft haar zwarte kunst overgedragen aan haar schoondochter. Die aanvaardde het hals snoer met gouden munten, en daarmee ook het helse, onweerstaanbare verlangen om af en toe iemand te beheksen. Van tijd tot tijd worden oude of achterlijke mensen krankzinnig, en dan weet het hele dorp dat de jonge heks haar demonische drang heeft botgevierd.

De oude vrouw leed onder haar kwade neiging en overleed kort nadat ze ervan was verlost. Nu rust ze hopelijk in vrede, zonder te weten welke tragedie haar familie is overkomen: een van de eerste keren dat de jonge vrouw iemand behekste, werd per abuis de zus van haar man het slachtoffer, een beeldschone, verbitterde vrouw, die nu wartaal uitslaat en incontinent is, en weggekropen in een hoekje van hun huis haar dagen slijt. Soms kan Sivakami de schoonzus horen – gekrijs, angstaanjagend kakelend gelach, vreselijke scheldkanonnades – en dan huivert ze.

De brahmaanse wijk in Chalapatti bestaat uit een enkele straat met veertien huizen, die uitkomt bij een Krishna-tempel. Aan de andere kant, waar Sivakami woont, maakt de weg een bocht langs

een kleine Shiva-tempel en komt dan uit bij de hoofdweg naar Kulithalai, de zetel van het Taluk-bestuur, met een behoorlijke markt, een gerechtsgebouw, een club en zelfs een klein treinstation. Hoewel Samanthibakkam, het dorp waar ze is opgegroeid, groter is dan Cholapatti, ligt het veel geïsoleerder, en ze vindt het prettig om te weten dat de levendige ‘grote stad’ zo dichtbij is, al komt ze er zelden. De wijk waar ze woont is omringd door velden, met kleine nederzettingen van andere kasten, voornamelijk boeren die land pachten van de brahmanen en rijkere inwoners van Kulithalai.

Ze is naar een bruiloft in Kulithalai geweest toen ze nog maar net getrouwd was. De brahmaanse wijk daar bestaat uit twee straten, met dezelfde mix van welvarende en arme bewoners als in haar eigen wijk. Ernaast ligt een wijk van *chettians*, die grote huizen bewonen boven hun stoffenwinkels, juwelierszaken, pandjeshuizen en kantoortjes waar je geld kunt lenen. Als ze met Murthy en Rukmini gaat winkelen, ziet Sivakami dat niet alle *chettians* even welvend zijn, maar dat verandert niets aan haar beeld van deze kaste; in haar ogen zijn het allemaal poenige geldwolven. Er zijn straten van andere kasten, zoals de *reddians* – ze weet niet precies wat die doen, alleen dat ze handel drijven – en enkele *marwari's*, met een lichte huid, scherpe gelaatstreken en gouden oorbellen, die met de *chettians* wedijveren als woekeraars. Anderen kan ze niet benoemen, zoals landeigenaren die genoeg geld hebben vergaard om in de stad te kunnen gaan wonen. De straten komen uit op het marktplein, met een ronde stenen bank, en leiden uiteindelijk naar het station of de rivier, die evenwijdig loopt aan de weg naar Cholapatti. De wijken van de onaanraakbaren liggen in het achterland, maar die heeft ze nooit gezien. Dat zijn lieden waar ze zelfs nooit aan denkt, zoals barbiers en mensen die de doden cremeren, die allemaal hun eigen tradities en hiërarchie hebben.

Op een dag zag Sivakami voor het treinstation een blanke man uit een paardenkoets stappen. Ze vroeg Murthy of er ook blanken

in Kulithalai woonden, en hij lachte. ‘Nee, nee!’ Hanumarathnam vertelde haar dat het wellicht de magistraat van de rechtbank was, die twee keer maand langskomt, of een belastingambtenaar uit Thiruchinapalli, de grote stad, een paar uur per trein van Cholapatti. Hij beloofde haar dat ze er een keer naartoe zullen gaan.

De andere brahmanen in Cholapatti leert Sivakami kennen door de beleefdheidsbezoekjes die ze na haar trouwen samen met haar man aflegt. Er zijn drie deftige families. Met de man van een ervan is Hanumarathnam goed bevriend. De andere twee, broers, hebben een grote villa laten bouwen tegenover het bescheiden huis van hun vader. Dan zijn er nog drie zeer arme gezinnen, waaronder dat van de vrouw die Hanumarathnam heeft ingehuurd om zijn eigen huis schoon te maken. Haar man is kok voor feesten en partijen, het laagste beroep dat een brahmaan kan uitoefenen. In hun huis gebruikten ze geen maaltijd – het aanbod werd beleefd afgeslagen – alleen een yoghurtdrink en enige oudbakken snacks die waarschijnlijk waren overgebleven van een of andere bruiloft waar de man had gekookt.

Met andere woorden, in haar nieuwe leven heeft alles een plek. De mensen die ze makkelijk kan vinden als ze hen nodig heeft zijn dichtbij, en de anderen blijven gelukkig buiten beeld.

Dan dit. Het is vreemd. Andere mensen vinden het misschien normaal, maar zij vindt het ongehoord. Maar stel nou dat het wél normaal is? Moet ze er dan voor altijd mee leren leven?

Ze zit op haar hurken en wiegt op en neer, terwijl ze in gedachten een rekensom maakt – ze telt de factoren die normaal zijn voor een huwelijk bij elkaar op, en ook de factoren die vreemd zijn, in twee afzonderlijke kolommen. Voorheen keek ze voldaan of zelfingenomen naar haar huwelijk, afhankelijk van haar gevoel voor haar man op dat moment. Nu is ze alleen – ze is nooit eerder alleen geweest, zelfs zelden in een kamer, en nu is het huis net een grote, lege ballon waar zij midden in zit – en ze is doodsbang.